શહેનશાહી મુખગણિત

ભાગ ૧લો

આંક અને અંકગણિત સહિત.

પહેલા ધોરણ માટે.

રચનાર:—મેસર્સ ઉસમાન બચલ અને મહોબતસિંહજી
મોતીભાઈ રાણા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર:—મેસર્સ લખમીચંદ ઉત્તમચંદની કંપની,
બુકસેલર્સ, પુરાબજાર, રાજકોટ.

કિંમત ૧ આનો

પ્રસ્તાવના.

ગુજરાતી [illegible] માં રોજ નામદાર મુંબઈ સરકારના ગેઝેટ ભા. ૧ લામાં તથા ૧૯૧૩ ના નવેમ્બર ડીસેમ્બરના ગુજરાત શાળાપત્રમાં આપેલા પુરા અભ્યાસક્રમવાળી છોકરાની ગુજરાતી પ્રાથમિક નિશાળોનાં ધોરણો અનુસાર ધોરણ ૧લા માટે આ શેહેનશાહી મુળાક્ષર ભાગ ૧લો કિંડર ગાર્ડન પદ્ધતિ અનુસાર કેળવણીખાતાના અને ટ્રેનિંગ કોલેજોના લાંબા અનુભવવાળા માસ્તરો પાસે તૈયાર કરાવવામાં આવ્યો છે. અત્યાર સુધી આ સંબંધમાં જે ચોપડીઓ બહાર પડી છે, તેમાં બાળવર્ગનાં છોકરાં માટે કેવા મોટા આંકડા અને અક્ષરો જોઈએ, તે ઉપર પુરતું લક્ષ આપવામાં આવ્યું નથી. આમાં એ બાબત તેમજ સૂચક અને કિન્ડરગાર્ડન પદ્ધતિ પર ખાસ ધ્યાન આપવામાં આવેલું છે.

મૂળાક્ષરોનાં નામ બાળકોને વસ્તુઓનાં નામ સાથે શીખવવાં, એ બહુ સ્તુત્ય છે, કેમ કે એથી અક્ષરોના ઉચ્ચાર તેમને સહેલથી આવડે છે; પણ એ વસ્તુઓ એવી હોવી જોઈએ કે તે બાળકને સહેલથી યાદ રહી શકે અને પરિચિત હોય. જો એમ હોય તોજ ઉપરનો હેતુ પાર પડે; પણ કેટલીક વખત આ પદ્ધતિ સમજ્યા વિના દાખલ કરવાથી બાળકોને બમણા બોજામાં મૂકી આનંદને બદલે કંટાળો આપવા જેવું થાય છે, જેમ કે ફણસનો "ફ", અનનસનો "અ" અને શાહમુર્ગનો "શ" તેને બદલે ફટાકાનો "ફ", અરિસાનો "અ" અને શકોરાનો "શ" લઈએ તો તે સહેલથી યાદ રહી શકે એવી પરિચિત વસ્તુઓ છે; પણ ફણસ, અનનસ અને શાહમુર્ગ તો મોટી ઉમરનાં માણસો પણ ભાગ્યેજ જોવા પામે છે, તો તે બાળકોને કંટાળો આપે તેમાં શી નવાઈ; આ પ્રમાણે ઉપરની ખામી પણ સુધારવાને અમે બનતો પ્રયાસ કર્યો છે. તેટલા માટે સર્વ સ્થળનાં બાળકોને ઉપયોગી થઈ પડે એવી વસ્તુઓનાં ચિત્રો સાથે મૂળાક્ષરો આપેલા છે, જેથી બાળકો પર પડતો નકામો બોજો અને કંટાળો જો દૂર થશે તો આ અમારો પ્રયાસ થોડે ઘણે અંશે સફળ થયો એમ અમે માની સંતોષ પામીશું. આ બાબત કોઈ અનુભવી શિક્ષકો ને વિદ્વાન વર્ગ યોગ્ય સૂચનાઓ કરશે તો તે આભાર સાથે સ્વીકારવામાં આવશે.

લી. મેશર્સ લખમીચંદ ઉત્તમચંદની કંપની,
પ્રસિદ્ધ કર્તા.

લિથો શ્રીકરણેશ પ્રિંટિંગ પ્રેસ ખેતવાડી મેનરોડ મુંબઈ. પ્રિંટર-કેશવ મહાદેવ ઘાણેકર
પબ્લિશર-લખમીચંદ ઉત્તમચંદ બુકસેલર, રાજકોટ.

દેશી હિસાબ ભાગ ૨જો.

મુખગણિત સાથે.

ધોરણ ૧લું.

ધોરણ—પહેલો વિષય ૧૦૦ માર્ક:—૧૦૦૦૦ સુધીની સંખ્યાનું વાચન તથા લેખન. આંક ૩૦ × ૧૦ સુધી. પાયાં, અડધાં, દોઢાં, અઢીઆં. ચલણી નાણાંની માહીતી તથા નાણાંની ધાત. નિયમો અને કોઠકો પદાર્થો વડે સમજાવવાં. આંક બોલાવવા. પહેલા વર્ષ માટે મુકરર કરેલા આંક સંબંધી પ્રશ્નો આવે એવું સાદું મુખગણિત.

સૂચના:—૧૯૦૨નાં ધોરણોમાં પાયાંની પહેલાં અડધાં શીખવવાં, એમ સૂચવ્યું હતું, કારણ કે કોઇ પણ વસ્તુના સરખા ભાગ પાડતાં, પહેલાં અડધાં અને પછી પા ભાગ થાય છે. ૧૯૧૩નાં નવાં ધોરણોમાં એ વિચાર બદલાવીને પહેલાં પાયાં અને પછી અડધાં શીખવવાં એ પસંદ કરવામાં આવ્યું છે, માટે અમે પહેલાં પાયાં અને પછી અડધાં લીધાં છે.

અગિઆરથી તેર સુધીના પાડા.

અગિઆર એકા અગિઆર. અગિઆરા.

૧૧ =	૧ ×	૧૧	૧૨ ×	૧ =	૧૨	૧૩ ×	૧ =	૧૩
૧૧	૨	૨૨	૧૨	૨	૨૪	૧૩	૨	૨૬
૧૧	૩	૩૩	૧૨	૩	૩૬	૧૩	૩	૩૯
૧૧	૪	૪૪	૧૨	૪	૪૮	૧૩	૪	૫૨
૧૧	૫	૫૫	૧૨	૫	૬૦	૧૩	૫	૬૫
૧૧	૬	૬૬	૧૨	૬	૭૨	૧૩	૬	૭૮
૧૧	૭	૭૭	૧૨	૭	૮૪	૧૩	૭	૯૧
૧૧	૮	૮૮	૧૨	૮	૯૬	૧૩	૮	૧૦૪
૧૧	૯	૯૯	૧૨	૯	૧૦૮	૧૩	૯	૧૧૭
૧૧	૧૦	૧૧૦	૧૨	૧૦	૧૨૦	૧૩	૧૦	૧૩૦

ચઉદથી સોળ સુધીના પાડા.

ચઉદ એક્કા ચઉદ. અગિઆરા.

૧૪ ×	૧ =	૧૪	૧૫ ×	૧ =	૧૫	૧૬ ×	૧ =	૧૬
૧૪	૨	૨૮	૧૫	૨	૩૦	૧૬	૨	૩૨
૧૪	૩	૪૨	૧૫	૩	૪૫	૧૬	૩	૪૮
૧૪	૪	૫૬	૧૫	૪	૬૦	૧૬	૪	૬૪
૧૪	૫	૭૦	૧૫	૫	૭૫	૧૬	૫	૮૦
૧૪	૬	૮૪	૧૫	૬	૯૦	૧૬	૬	૯૬
૧૪	૭	૯૮	૧૫	૭	૧૦૫	૧૬	૭	૧૧૨
૧૪	૮	૧૧૨	૧૫	૮	૧૨૦	૧૬	૮	૧૨૮
૧૪	૯	૧૨૬	૧૫	૯	૧૩૫	૧૬	૯	૧૪૪
૧૪	૧૦	૧૪૦	૧૫	૧૦	૧૫૦	૧૬	૧૦	૧૬૦

સત્તરથી ઓગણીશ સુધીના પાડા.

સત્તર એકા સત્તર. અગિઆરા.

૧૭ ×	૧ =	૧૭	૧૮ ×	૧ =	૧૮	૧૯ ×	૧ =	૧૯
૧૭	૨	૩૪	૧૮	૨	૩૬	૧૯	૨	૩૮
૧૭	૩	૫૧	૧૮	૩	૫૪	૧૯	૩	૫૭
૧૭	૪	૬૮	૧૮	૪	૭૨	૧૯	૪	૭૬
૧૭	૫	૮૫	૧૮	૫	૯૦	૧૯	૫	૯૫
૧૭	૬	૧૦૨	૧૮	૬	૧૦૮	૧૯	૬	૧૧૪
૧૭	૭	૧૧૯	૧૮	૭	૧૨૬	૧૯	૭	૧૩૩
૧૭	૮	૧૩૬	૧૮	૮	૧૪૪	૧૯	૮	૧૫૨
૧૭	૯	૧૫૩	૧૮	૯	૧૬૨	૧૯	૯	૧૭૧
૧૭	૧૦	૧૭૦	૧૮	૧૦	૧૮૦	૧૯	૧૦	૧૯૦

વીશથી બાવીશ સુધીના પાડા.

વીશ એકા વીશ. એકવીશા.

૨૦ ×	૧ =	૨૦		૨૧ ×	૧ =	૨૧		૨૨ ×	૧ =	૨૨	
૨૦	૨	૪૦		૨૧	૨	૪૨		૨૨	૨	૪૪	
૨૦	૩	૬૦		૨૧	૩	૬૩		૨૨	૩	૬૬	
૨૦	૪	૮૦		૨૧	૪	૮૪		૨૨	૪	૮૮	
૨૦	૫	૧૦૦		૨૧	૫	૧૦૫		૨૨	૫	૧૧૦	
૨૦	૬	૧૨૦		૨૧	૬	૧૨૬		૨૨	૬	૧૩૨	
૨૦	૭	૧૪૦		૨૧	૭	૧૪૭		૨૨	૭	૧૫૪	
૨૦	૮	૧૬૦		૨૧	૮	૧૬૮		૨૨	૮	૧૭૬	
૨૦	૯	૧૮૦		૨૧	૯	૧૮૯		૨૨	૯	૧૯૮	
૨૦	૧૦	૨૦૦		૨૧	૧૦	૨૧૦		૨૨	૧૦	૨૨૦	

ત્રેવીશથી પચીશ સુધીના પાડા.

ત્રેવીશ એકા ત્રેવીશ. એકુવીશા.

૨૩ ×	૧ =	૨૩	૨૪ ×	૧ =	૨૪	૨૫ ×	૧ =	૨૫
૨૩	૨	૪૬	૨૪	૨	૪૮	૨૫	૨	૫૦
૨૩	૩	૬૯	૨૪	૩	૭૨	૨૫	૩	૭૫
૨૩	૪	૯૨	૨૪	૪	૯૬	૨૫	૪	૧૦૦
૨૩	૫	૧૧૫	૨૪	૫	૧૨૦	૨૫	૫	૧૨૫
૨૩	૬	૧૩૮	૨૪	૬	૧૪૪	૨૫	૬	૧૫૦
૨૩	૭	૧૬૧	૨૪	૭	૧૬૮	૨૫	૭	૧૭૫
૨૩	૮	૧૮૪	૨૪	૮	૧૯૨	૨૫	૮	૨૦૦
૨૩	૯	૨૦૭	૨૪	૯	૨૧૬	૨૫	૯	૨૨૫
૨૩	૧૦	૨૩૦	૨૪	૧૦	૨૪૦	૨૫	૧૦	૨૫૦

છવીશથી અઠ્ઠાવીશ સુધીના પાડા.

છવીશ એકા છવીશ એકવીશા.

૨૬	× ૧	= ૨૬	૨૭	× ૧	= ૨૭	૨૮	× ૧	= ૨૮
૨૬	૨	પ૨	૨૭	૨	૫૪	૨૮	૨	૫૬
૨૬	૩	૭૮	૨૭	૩	૮૧	૨૮	૩	૮૪
૨૬	૪	૧૦૪	૨૭	૪	૧૦૮	૨૮	૪	૧૧૨
૨૬	૫	૧૩૦	૨૭	૫	૧૩૫	૨૮	૫	૧૪૦
૨૬	૬	૧૫૬	૨૭	૬	૧૬૨	૨૮	૬	૧૬૮
૨૬	૭	૧૮૨	૨૭	૭	૧૮૯	૨૮	૭	૧૯૬
૨૬	૮	૨૦૮	૨૭	૮	૨૧૬	૨૮	૮	૨૨૪
૨૬	૯	૨૩૪	૨૭	૯	૨૪૩	૨૮	૯	૨૫૨
૨૬	૧૦	૨૬૦	૨૭	૧૦	૨૭૦	૨૮	૧૦	૨૮૦

ઓગણત્રીશથી ત્રીશ સુધીના પાહા.

ઓગણત્રી એકા ઓગણત્રી. એકવીશમ.

૨૯	×	૧	=	૨૯	૩૦	×	૧	=	૩૦
૨૯		૨		૫૮	૩૦		૨		૬૦
૨૯		૩		૮૭	૩૦		૩		૯૦
૨૯		૪		૧૧૬	૩૦		૪		૧૨૦
૨૯		૫		૧૪૫	૩૦		૫		૧૫૦
૨૯		૬		૧૭૪	૩૦		૬		૧૮૦
૨૯		૭		૨૦૩	૩૦		૭		૨૧૦
૨૯		૮		૨૩૨	૩૦		૮		૨૪૦
૨૯		૯		૨૬૧	૩૦		૯		૨૭૦
૨૯		૧૦		૨૯૦	૩૦		૧૦		૩૦૦

એક પા થી એંશી પા સુધીના પાડા.

એક પા પાચ.

૧×૦।=૦।	૧૧×૦।=૨॥।	૨૧×૦।=૫।	૩૧×૦।=૭॥।
૨ ૦। ૦॥	૧૨ ૦। ૩	૨૨ ૦। ૫॥	૩૨ ૦। ૮
૩ ૦। ૦॥।	૧૩ ૦। ૩।	૨૩ ૦। ૫॥।	૩૩ ૦। ૮।
૪ ૦। ૧	૧૪ ૦। ૩॥	૨૪ ૦। ૬	૩૪ ૦। ૮॥
૫ ૦। ૧।	૧૫ ૦। ૩॥।	૨૫ ૦। ૬।	૩૫ ૦। ૮॥।
૬ ૦। ૧॥	૧૬ ૦। ૪	૨૬ ૦। ૬॥	૩૬ ૦। ૯
૭ ૦। ૧॥।	૧૭ ૦। ૪।	૨૭ ૦। ૬॥।	૩૭ ૦। ૯।
૮ ૦। ૨	૧૮ ૦। ૪॥	૨૮ ૦। ૭	૩૮ ૦। ૯॥
૯ ૦। ૨।	૧૯ ૦। ૪॥।	૨૯ ૦। ૭।	૩૯ ૦। ૯॥।
૧૦ ૦। ૨॥	૨૦ ૦। ૫	૩૦ ૦। ૭॥	૪૦ ૦। ૧૦

પાચા.

૪૧×૦।=૧૦।	૫૧×૦।=૧૨॥।	૬૧×૦।=૧૫।	૭૧×૦।=૧૭॥।
૪૨ ૦। ૧૦॥	૫૨ ૦। ૧૩	૬૨ ૦। ૧૫॥	૭૨ ૦। ૧૮
૪૩ ૦। ૧૦॥।	૫૩ ૦। ૧૩।	૬૩ ૦। ૧૫॥।	૭૩ ૦। ૧૮।
૪૪ ૦। ૧૧	૫૪ ૦। ૧૩॥	૬૪ ૦। ૧૬	૭૪ ૦। ૧૮॥
૪૫ ૦। ૧૧।	૫૫ ૦। ૧૩॥।	૬૫ ૦। ૧૬।	૭૫ ૦। ૧૮॥।
૪૬ ૦। ૧૧॥	૫૬ ૦। ૧૪	૬૬ ૦। ૧૬॥	૭૬ ૦। ૧૯
૪૭ ૦। ૧૧॥।	૫૭ ૦। ૧૪।	૬૭ ૦। ૧૬॥।	૭૭ ૦। ૧૯।
૪૮ ૦। ૧૨	૫૮ ૦। ૧૪॥	૬૮ ૦। ૧૭	૭૮ ૦। ૧૯॥
૪૯ ૦। ૧૨।	૫૯ ૦। ૧૪॥।	૬૯ ૦। ૧૭।	૭૯ ૦। ૧૯॥।
૫૦ ૦। ૧૨॥	૬૦ ૦। ૧૫	૭૦ ૦। ૧૭॥	૮૦ ૦। ૨૦

એકાશી પા થી સાઠ અર્ધા સુધીના પાડા.

એકે અર્ધો અર્ધો.

૮૧×૦ા=૨૦ા	૯૧×૦ા=૨૨ાાા	૧×૦ાા=૦ાા	૧૧×૦ાા=૫ાા
૮૨ ૦ા ૨૦ાા	૯૨ ૦ા ૨૩	૨ ૦ાા ૧	૧૨ ૦ાા ૬
૮૩ ૦ા ૨૦ાાા	૯૩ ૦ા ૨૩ા	૩ ૦ાા ૧ાા	૧૩ ૦ાા ૬ાા
૮૪ ૦ા ૨૧	૯૪ ૦ા ૨૩ાા	૪ ૦ાા ૨	૧૪ ૦ાા ૭
૮૫ ૦ા ૨૧ા	૯૫ ૦ા ૨૩ાાા	૫ ૦ાા ૨ાા	૧૫ ૦ાા ૭ાા
૮૬ ૦ા ૨૧ાા	૯૬ ૦ા ૨૪	૬ ૦ાા ૩	૧૬ ૦ાા ૮
૮૭ ૦ા ૨૧ાાા	૯૭ ૦ા ૨૪ા	૭ ૦ાા ૩ાા	૧૭ ૦ાા ૮ાા
૮૮ ૦ા ૨૨	૯૮ ૦ા ૨૪ાા	૮ ૦ાા ૪	૧૮ ૦ાા ૯
૮૯ ૦ા ૨૨ા	૯૯ ૦ા ૨૪ાાા	૯ ૦ાા ૪ાા	૧૯ ૦ાા ૯ાા
૯૦ ૦ા ૨૨ાા	૧૦૦ ૦ા ૨૫	૧૦ ૦ાા ૫	૨૦ ૦ાા ૧૦

અર્ધા.

૨૧×૦ાા=૧૦ાા	૩૧ ૦ાા ૧૫ાા	૪૧×૦ાા=૨૦ાા	૫૧×૦ાા=૨૫ાા
૨૨ ૦ાા ૧૧	૩૨ ૦ાા ૧૬	૪૨ ૦ાા ૨૧	૫૨ ૦ાા ૨૬
૨૩ ૦ાા ૧૧ાા	૩૩ ૦ાા ૧૬ાા	૪૩ ૦ાા ૨૧ાા	૫૩ ૦ાા ૨૬ાા
૨૪ ૦ાા ૧૨	૩૪ ૦ાા ૧૭	૪૪ ૦ાા ૨૨	૫૪ ૦ાા ૨૭
૨૫ ૦ાા ૧૨ાા	૩૫ ૦ાા ૧૭ાા	૪૫ ૦ાા ૨૨ાા	૫૫ ૦ાા ૨૭ાા
૨૬ ૦ાા ૧૩	૩૬ ૦ાા ૧૮	૪૬ ૦ાા ૨૩	૫૬ ૦ાા ૨૮
૨૭ ૦ાા ૧૩ાા	૩૭ ૦ાા ૧૮ાા	૪૭ ૦ાા ૨૩ાા	૫૭ ૦ાા ૨૮ાા
૨૮ ૦ાા ૧૪	૩૮ ૦ાા ૧૯	૪૮ ૦ાા ૨૪	૫૮ ૦ાા ૨૯
૨૯ ૦ાા ૧૪ાા	૩૯ ૦ાા ૧૯ાા	૪૯ ૦ાા ૨૪ાા	૫૯ ૦ાા ૨૯ાા
૩૦ ૦ાા ૧૫	૪૦ ૦ાા ૨૦	૫૦ ૦ાા ૨૫	૬૦ ૦ાા ૩૦

૫૪૮૬

એકસઠ અધાંથી ચાળીશ દોઢા સુધીના પાડા.

એક દોઢે દોઢ.

૬૧×૦॥=૩૦॥	૭૧×૦॥=૩૫॥	૮૧×૦॥=૪૦॥	૯૧×૦॥=૪૫॥
૬૨ ૦॥ ૩૧	૭૨ ૦॥ ૩૬	૮૨ ૦॥ ૪૧	૯૨ ૦॥ ૪૬
૬૩ ૦॥ ૩૧॥	૭૩ ૦॥ ૩૬॥	૮૩ ૦॥ ૪૧॥	૯૩ ૦॥ ૪૬॥
૬૪ ૦॥ ૩૨	૭૪ ૦॥ ૩૭	૮૪ ૦॥ ૪૨	૯૪ ૦॥ ૪૭
૬૫ ૦॥ ૩૨॥	૭૫ ૦॥ ૩૭॥	૮૫ ૦॥ ૪૨॥	૯૫ ૦॥ ૪૭॥
૬૬ ૦॥ ૩૩	૭૬ ૦॥ ૩૮	૮૬ ૦॥ ૪૩	૯૬ ૦॥ ૪૮
૬૭ ૦॥ ૩૩॥	૭૭ ૦॥ ૩૮॥	૮૭ ૦॥ ૪૩॥	૯૭ ૦॥ ૪૮॥
૬૮ ૦॥ ૩૪	૭૮ ૦॥ ૩૯	૮૮ ૦॥ ૪૪	૯૮ ૦॥ ૪૯
૬૯ ૦॥ ૩૪॥	૭૯ ૦॥ ૩૯॥	૮૯ ૦॥ ૪૪॥	૯૯ ૦॥ ૪૯॥
૭૦ ૦॥ ૩૫	૮૦ ૦॥ ૪૦	૯૦ ૦॥ ૪૫	૧૦૦ ૦॥ ૫૦

દોઢાં.

૧×૧॥=૧॥	૧૧×૧॥=૧૬॥	૨૧×૧॥=૩૧॥	૩૧×૧॥=૪૬॥
૨ ૧॥ ૩	૧૨ ૧॥ ૧૮	૨૨ ૧॥ ૩૩	૩૨ ૧॥ ૪૮
૩ ૧॥ ૪॥	૧૩ ૧॥ ૧૯॥	૨૩ ૧॥ ૩૪॥	૩૩ ૧॥ ૪૯॥
૪ ૧॥ ૬	૧૪ ૧॥ ૨૧	૨૪ ૧॥ ૩૬	૩૪ ૧॥ ૫૧
૫ ૧॥ ૭॥	૧૫ ૧॥ ૨૨॥	૨૫ ૧॥ ૩૭॥	૩૫ ૧॥ ૫૨॥
૬ ૧॥ ૯	૧૬ ૧॥ ૨૪	૨૬ ૧॥ ૩૯	૩૬ ૧॥ ૫૪
૭ ૧॥ ૧૦॥	૧૭ ૧॥ ૨૫॥	૨૭ ૧॥ ૪૦॥	૩૭ ૧॥ ૫૫॥
૮ ૧॥ ૧૨	૧૮ ૧॥ ૨૭	૨૮ ૧॥ ૪૨	૩૮ ૧॥ ૫૭
૯ ૧॥ ૧૩॥	૧૯ ૧॥ ૨૮॥	૨૯ ૧॥ ૪૩॥	૩૯ ૧॥ ૫૮॥
૧૦ ૧॥ ૧૫	૨૦ ૧॥ ૩૦	૩૦ ૧॥ ૪૫	૪૦ ૧॥ ૬૦

એકતાળીશ દોઢેથી વીશ અઢીઆં સુધીના પાડા.

એક અઢીએ અઢી.

૪૧×૧॥	=	૬૧॥	૫૧×૧॥	=	૭૬॥	૬૧×૧॥	=	૯૧॥	૭૧×૧॥	=	૧૦૬॥
૪૨	૧॥	૬૩	૫૨	૧॥	૭૮	૬૨	૧॥	૯૩	૭૨	૧॥	૧૦૮
૪૩	૧॥	૬૪॥	૫૩	૧॥	૭૯॥	૬૩	૧॥	૯૪॥	૭૩	૧॥	૧૦૯॥
૪૪	૧॥	૬૬	૫૪	૧॥	૮૧	૬૪	૧॥	૯૬	૭૪	૧॥	૧૧૧
૪૫	૧॥	૬૭॥	૫૫	૧॥	૮૨॥	૬૫	૧॥	૯૭॥	૭૫	૧॥	૧૧૨॥
૪૬	૧॥	૬૯	૫૬	૧॥	૮૪	૬૬	૧॥	૯૯	૭૬	૧॥	૧૧૪
૪૭	૧॥	૭૦॥	૫૭	૧॥	૮૫॥	૬૭	૧॥	૧૦૦॥	૭૭	૧॥	૧૧૫॥
૪૮	૧॥	૭૨	૫૮	૧॥	૮૭	૬૮	૧॥	૧૦૨	૭૮	૧॥	૧૧૭
૪૯	૧॥	૭૩॥	૫૯	૧॥	૮૮॥	૬૯	૧॥	૧૦૩॥	૭૯	૧॥	૧૧૮॥
૫૦	૧॥	૭૫	૬૦	૧॥	૯૦	૭૦	૧॥	૧૦૫	૮૦	૧॥	૧૨૦

અઢીઆં.

૮૧×૧॥	=	૧૨૧॥	૯૧×૧॥	-	૧૩૬॥	૧×૨॥	=	૨॥	૧૧×૨॥	=	૨૭॥
૮૨	૧॥	૧૨૩	૯૨	૧॥	૧૩૮	૨	૨॥	૫	૧૨	૨॥	૩૦
૮૩	૧॥	૧૨૪॥	૯૩	૧॥	૧૩૯॥	૩	૨॥	૭॥	૧૩	૨॥	૩૨॥
૮૪	૧॥	૧૨૬	૯૪	૧॥	૧૪૧	૪	૨॥	૧૦	૧૪	૨॥	૩૫
૮૫	૧॥	૧૨૭॥	૯૫	૧॥	૧૪૨॥	૫	૨॥	૧૨॥	૧૫	૨॥	૩૭॥
૮૬	૧॥	૧૨૯	૯૬	૧॥	૧૪૪	૬	૨॥	૧૫	૧૬	૨॥	૪૦
૮૭	૧॥	૧૩૦॥	૯૭	૧॥	૧૪૫॥	૭	૨॥	૧૭॥	૧૭	૨॥	૪૨॥
૮૮	૧॥	૧૩૨	૯૮	૧॥	૧૪૭	૮	૨॥	૨૦	૧૮	૨॥	૪૫
૮૯	૧॥	૧૩૩॥	૯૯	૧॥	૧૪૮॥	૯	૨॥	૨૨॥	૧૯	૨॥	૪૭॥
૯૦	૧॥	૧૩૫	૧૦૦	૧॥	૧૫૦	૧૦	૨॥	૨૫	૨૦	૨॥	૫૦

એકવીશ અઢીએથી સો અઢીઆં સુધીના પાડા.

એકવીશ અઢીએ સાડીબાવન.

૨૧×૨॥=૫૨॥	૩૧×૨॥=૭૭॥	૪૧×૨॥=૧૦૨॥	૫૧×૨॥=૧૨૭॥
૨૨ ૨॥ ૫૫	૩૨ ૨॥ ૮૦	૪૨ ૨॥ ૧૦૫	૫૨ ૨॥ ૧૩૦
૨૩ ૨॥ ૫૭॥	૩૩ ૨॥ ૮૨॥	૪૩ ૨॥ ૧૦૭॥	૫૩ ૨॥ ૧૩૨॥
૨૪ ૨॥ ૬૦	૩૪ ૨॥ ૮૫	૪૪ ૨॥ ૧૧૦	૫૪ ૨॥ ૧૩૫
૨૫ ૨॥ ૬૨॥	૩૫ ૨॥ ૮૭॥	૪૫ ૨॥ ૧૧૨॥	૫૫ ૨॥ ૧૩૭॥
૨૬ ૨॥ ૬૫	૩૬ ૨॥ ૯૦	૪૬ ૨॥ ૧૧૫	૫૬ ૨॥ ૧૪૦
૨૭ ૨॥ ૬૭॥	૩૭ ૨॥ ૯૨॥	૪૭ ૨॥ ૧૧૭॥	૫૭ ૨॥ ૧૪૨॥
૨૮ ૨॥ ૭૦	૩૮ ૨॥ ૯૫	૪૮ ૨॥ ૧૨૦	૫૮ ૨॥ ૧૪૫
૨૯ ૨॥ ૭૨॥	૩૯ ૨॥ ૯૭॥	૪૯ ૨॥ ૧૨૨॥	૫૯ ૨॥ ૧૪૭॥
૩૦ ૨॥ ૭૫	૪૦ ૨॥ ૧૦૦	૫૦ ૨॥ ૧૨૫	૬૦ ૨॥ ૧૫૦

અઢીઆં.

૬૧×૨॥=૧૫૨॥	૭૧×૨॥=૧૭૭॥	૮૧×૨॥=૨૦૨॥	૯૧×૨॥=૨૨૭॥
૬૨ ૨॥ ૧૫૫	૭૨ ૨॥ ૧૮૦	૮૨ ૨॥ ૨૦૫	૯૨ ૨॥ ૨૩૦
૬૩ ૨॥ ૧૫૭॥	૭૩ ૨॥ ૧૮૨॥	૮૩ ૨॥ ૨૦૭॥	૯૩ ૨॥ ૨૩૨॥
૬૪ ૨॥ ૧૬૦	૭૪ ૨॥ ૧૮૫	૮૪ ૨॥ ૨૧૦	૯૪ ૨॥ ૨૩૫
૬૫ ૨॥ ૧૬૨॥	૭૫ ૨॥ ૧૮૭॥	૮૫ ૨॥ ૨૧૨॥	૯૫ ૨॥ ૨૩૭॥
૬૬ ૨॥ ૧૬૫	૭૬ ૨॥ ૧૯૦	૮૬ ૨॥ ૨૧૫	૯૬ ૨॥ ૨૪૦
૬૭ ૨॥ ૧૬૭॥	૭૭ ૨॥ ૧૯૨॥	૮૭ ૨॥ ૨૧૭॥	૯૭ ૨॥ ૨૪૨॥
૬૮ ૨॥ ૧૭૦	૭૮ ૨॥ ૧૯૫	૮૮ ૨॥ ૨૨૦	૯૮ ૨॥ ૨૪૫
૬૯ ૨॥ ૧૭૨॥	૭૯ ૨॥ ૧૯૭॥	૮૯ ૨॥ ૨૨૨॥	૯૯ ૨॥ ૨૪૭॥
૭૦ ૨॥ ૧૭૫	૮૦ ૨॥ ૨૦૦	૯૦ ૨॥ ૨૨૫	૧૦૦ ૨॥ ૨૫૦

સરખા કદનાં બટાટાં, લીંબુ કે કાગળના ચોથડાં કરીને ૦ા, ૦ા, ૦ાા, ૧ા, ૧ાા, ૧ાા, ૨ા, ૪ાા, ૮ાા, ઇ. સમજાવવા. એક ચોથડું તે ૦ા, બે ચોથડાં તે ૦ાા, ત્રણ ચોથડાં તે ૦ાા અને ચાર ચોથડાં તે ૧. એ પ્રમાણે અર્ધા અને પાના પાડા શીખવવામાં વસ્તુ પ્રદર્શનનો ઉપયોગ કરવો. તે સમજાવ્યા પછી જે વસ્તુ કે પદાર્થ નથી અને જે બતાવી શકાય એવી બાળતો નથી તેના ૦ા, ૦ા, ૦ાા ઇત્યાદિ ભાગ સમજાવવા; જેમકે ૦ા કલાક, ૦ા દિવસ, ૦ાા ગાઉ, ૨ા માસ, ૫ા મિનિટ ઇત્યાદિ.

---*---

આંકને લગતા પ્રશ્નોના નમુના (પલાખાં).

૧. બાર પંચા? જ. ૬૦
૨. ચૌદ નવાં? જ. ૧૨૬.
૩. સત્તર છક? જ. ૧૦૨.
૪. ઓગણી અઠ્ઠાં? જ. ૧૫૨.
૫. ૯૧ અઢીઆંનો પાડો બોલી જાઓ.
૬. ચોવી તરી?જ. ૭૨.
૭. ઓગણુત્રી છક? જ. ૧૭૪.
૮. ૨૭નો પાડો અવળો બોલી જાઓ.
૯. ૬૫ દોઢેથી ૭૦ દોઢે સુધી મોપાડ બોલી જાઓ.
૧૦. ઓગણી પા? જ. ૪ાા.
૧૧. સુડતાલી પા? જ. ૧૧ાા.
૧૨. ત્રાણું પા? જ. ૨૩ા.
૧૩. ઓગણી અર્ધે? જ. ૯ાા.
૧૪. પાંસઠ અર્ધે? જ. ૩૨ાા.
૧૫. સત્તાણું અર્ધે? જ. ૪૮ાા.
૧૬. પાંત્રી દોઢું? જ. ૫૨ાા.
૧૭. સત્તાશી દોઢું? જ. ૧૩૦ાા.
૧૮. સત્તર અઢીએ? જ. ૪૨ાા.
૧૯. ઓગણુત્રી અઢીએ? જ. ૭૨ાા.
૨૦. તોતેર અઢીએ? જ. ૧૮૨ાા.
૨૧. કેટલા સત્તાં ૯૧? જ. તેર સતાં.
૨૨. કેટલા છક ચુમાળસો? ચોવી છક.
૨૩. કેટલા નવાં બે બાવના? જ. અઠ્ઠાવી નવાં.
૨૪. કેટલા અર્ધે સાડાબાર? જ.પચી અર્ધે.
૨૫. કેટલા પાં સવા સત્તર? જ. ઓગણોતર પા.

૨૬. કેટલા હોદું સાડીસો? જ. સડસઠ હોદું.

૨૭. કેટલા અઢીઉં પાંસઠસો? જ. છાસઠ અઢીએ.

૨૮. એક રૂપીઆની ૨૭ નારંગી તો ૯ રૂપીઆની કેટલી? જ. ૨૪૩ નારંગી.

૨૯. એક ઘોડાના ૨૩ રૂપીઆ તો ૭ ઘોડાના કેટલા? જ. ૧૬૧ રૂપીઆ.

૩૦. હું રોજ ૦॥ રૂપીઓ કમાઉં તો ૬૫ દિવસમાં કેટલા રૂપિઆ કમાઉં? જ. ૩૨॥ રૂપીઆ.

૩૧. ૭૨ ભીખારી છે. દરેકને ૦। પા રૂપીઓ આપીએ તો કેટલા રૂપીઆ જોઇએ? જ. ૧૮ રૂા.

૩૨. ૧ ભેંસ રોજ ૦॥ મણ દૂધ કાઢે તો ૭૫ ભેંસોનું કેટલા મણ દૂધ થાય? જ. ૩૭॥ મણ.

૩૩. એક શેર કેરીનો ૧॥ આનો તો ૨૫ શેર કેરીના કેટલા આના બેસે? જ. ૩૭॥ આના.

૩૪. ૨॥ રૂપીઆની એક ચોપડી તો ૫૭॥ રૂપીઆની કેટલી ચોપડી આવે? જ. ૨૩ ચોપડીઓ.

૩૫. ૧॥ રૂપીએ એક મણ કેરી તો ૫૭ રૂપીઆની કેટલા મણ કેરી આવે? જ. ૩૮ મણ.

૩૬. ૨૪॥। રૂપીઆ છે, દરેકને ૦। પા રૂપીઓ આપીએ તો કેટલાને અપાય? જ. ૧૯૯ જણને.

૩૭. ૦॥ રૂપીઓ રોજ મળે છે તો ૩૭॥ રૂપીઆ કમાવાને કેટલા દિવસ કામ કરવું જોઇએ? જ. ૭૫ દિવસ.

૩૮. ૧૮૨ લીંબુ ૭ જણને સરખે ભાગે વહેંચો? જ. ૨૬ લીંબુ.

૩૯. ૨૦૦ માણસ ૨૫ ડબામાં સરખા બેસાડીએ તો દરેક ડબામાં કેટલા? જ. ૮ માણસ.

૪૦. ૨॥ રૂા.એ એક ખુરશી તો ૨૨૨॥ રૂપીઆની કેટલી ખુરશીઓ? જ. ૮૯ ખુરશીઓ.

—*—

સઘળી નાણાંની માહીતી તથા નાણાંની ધાત.

પાઇ, અર્ધો પૈસો, બેવડીઓ પૈસો (ઢબ્બુ), આની, બેઆની, પાવલી, અર્ધો, રૂપીઓ અને પૌંડ (સોના મહોર) વર્ગમાં લાવવાં, તેમાંથી બાળકો પાસેથી ત્રાંબા નાણું, નિકલ નાણું, રૂપા નાણું અને સોના નાણુ રંગ પરથી જુદું પડાવવું. પછી પાઇની ઓળખાણ આપી તે બાળકોના હાથમાં આપો. એવી ત્રણ પાઇનો ૧ પૈસો તે કાંટાથી તેમની પાસે તોળાવી સિદ્ધ કરવું. એજ પ્રમાણે બે અર્ધા પૈસા બરાબર ૧ પૈસો, ૬ પાઈ અથવા ૪ અર્ધા પૈસા અથવા બે પૈસા બરાબર ૧ બેવડીઓ પૈસો, એ તોળાવી સિદ્ધ કરવું. પાઈ, અર્ધો પૈસો, પૈસો અને ઢબ્બુ એ ત્રાંબા નાણું છે કેમકે તે ત્રાંબાનાં બનેલાં છે.

નિકલ નાણું—આની:—એ નિકલ નામની ધાતુની બને છે. ત્રાંબા કરતાં તે મોંઘી છે. ૧૨ પાઈ, ૮ અધેલા, ૪ પૈસા અથવા ૨ ઢબ્બુ = ૧ આની.

રૂપા નાણું:—ત્રાંબા અને નિકલ નાણું જ્યારે ઘણું થઈ જાય ત્યારે રૂપા નાણું વપરાય છે, કેમકે રૂપું તેમનાં કરતાં ઘણું મોઘું છે. બેઆની, પાવલી, અર્ધો અને રૂપીઓ એ રૂપા નાણું છે. ૮ બેઆની, ૪ પાવલી, ૨ અર્ધા અને ૧ રૂપીઓ એનું વજન સરખું થાય છે, માટે તેમની કિંમત તેમના વજનના પ્રમાણમાં છે.

સોના નાણું:—મહોર–પૌંડ:—સોનું એ બહુ કિંમતી ધાતુ છે. ત્રાંબા, નિકલ અને રૂપા નાણું જ્યારે વધારે થઈ જાય ત્યારે સહેલથી ગણવા અને સહેલથી સાચવવા સારૂ સોના નાણું વપરાય છે. ૧૫ રૂપીઆ = ૧ પૌંડ (સોના મહોર).

પાઈ, અર્ધા પૈસા, પૈસા, ઢબ્બુ, આનીઓ, બેઆનીઓ, પાવલીઓ, અર્ધા, રૂપીઆ અને પૌંડ બની શકે તો ટેબલ પર એકઠાં કરી તેમાંથી તે દરેક શોધી કઢાવવાં. માગ્યા પ્રમાણે બાળકો તેમાંથી નાણાં ઉપાડી આપે તો સમજવું કે તેમને હવે નાણાંની પુરેપુરી માહીતી મળી.

ચલણી નાણાંનું કોષ્ઠક.

૧॥ પાઈ = ૧ અધેલો.
૨ અધેલા = ૧ પૈસો.
૨ પૈસા = ૧ ઢબુ.
૨ ઢબુ = ૧ આની
૨ આની = ૧ બેઆની
૨ બેઆની = ૧ પાવલી.
૨ પાવલી = ૧ અર્ધી.
૨ અર્ધા = ૧ રૂપીઓ
૧૫ રૂપીઆ = ૧ પૌંડ. ગીની, મહોર.

ચલણી નાણાંનું કોષ્ઠક, બીજી રીતે.

૩ પાઇ = ૧ પૈસો.
૪ પૈસા = ૧ આનો.
૧૬ આના = ૧ રૂપીઓ.
૧૫ રૂપીઆ = ૧ મહોર. ગીની, પૌંડ.

ચલણી નાણાંનું કોષ્ઠક, સરકારી હિસાબમાં આવતું.

૧૨ પાઇ = ૧ આનો.
૧૬ આના = ૧ રૂપીઓ.

ટેબલ પર ઉપર લખ્યા સિક્કા પાથરીને છોકરાઓને કહેવું કે ૧ રૂપીઆની બેઆની આપો, ૧ રૂપીઆના પૈસા આપો, ૧ પાવલીની પાઇ આપો, એક અર્ધાની બેઆની આપો, ૧ બેઆનીની આની આપો, ૧ આનીની પાઈઓ આપો; એ પ્રમાણે લેવડ દેવડ કરાવી નાણાંની માહીતી પાકી કરાવવી.

નાણાંની ધાતો.

પાઈ પ્રમાણે.

૧ પૈસાની પાઇ ...	... ૩
૧ ઢબુની પાઇ ...	... ૬
૧ આનાની પાઇ ...	... ૧૨
૧ બેઆનીની પાઈ	... ૨૪
૧ પાવલીની પાઇ...	... ૪૮
૧ અર્ધાની પાઈ ...	... ૯૬
૧ રૂપીઆની પાઈ	...૧૯૨

પૈસા પ્રમાણે.

૧ ઢબુના પૈસા ...	... ૨
૧ આનીના પૈસા...	... ૪
૧ બેઆનીના પૈસા	... ૮
૧ પાવલીના પૈસા...	... ૧૬
૧ અર્ધાના પૈસા ...	... ૩૨
૧ રૂપીઆના પૈસા	... ૬૪

આની પ્રમાણે.

૧ બેઆનીની આની ... ૨
૧ પાવલીની આની ... ૪
૧ અર્ધાની આની ... ૮
૧ રૂપીઆની આની ... ૧૬

બેઆની પ્રમાણે.

૧ પાવલીની બેઆની... ૨
૧ અર્ધાની બેઆની ... ૪
૧ રૂપીઆની બેઆની .. ૮

પાવલી પ્રમાણે.

૧ અર્ધાની પાવલી ... ૨
૧ રૂપીઆની પાવલી ... ૪

રૂપીઆ ઉપરથી.

૧ રૂપીઆના અર્ધા ... ૨
૧ રૂપીઆની પાવલી ... ૪
૧ રૂપીઆની બેઆની... ૮
૧ રૂપીઆની આની ... ૧૬
૧ રૂપીઆના પૈસા ... ૬૪
૧ રૂપીઆની પાઇ ...૧૯૨

અર્ધા રૂપીઆ ઉપરથી.

૧ અર્ધાની પાવલી ... ૨
૧ અર્ધાની બેઆની ... ૪
૧ અર્ધાની આની ... ૮
૧ અર્ધાના પૈસા... ... ૩૨
૧ અર્ધાની પાઇ... ... ૯૬

પાવલી ઉપરથી.

૧ પાવલીની બેઆની... ૨
૧ પાવલીની આની ... ૪
૧ પાવલીના પૈસા ... ૧૬
૧ પાવલીની પાઇ... ... ૪૮

બેઆની ઉપરથી.

૧ બેઆનીની આની ... ૨
૧ બેઆનીના પૈસા ... ૮
૧ બેઆનીની પાઇ ... ૨૪

આની ઉપરથી.

૧ આનીના પૈસા ... ૪
૧ આનીની પાઇ ... ૧૨

મુખગણિત.

૧. ૭ રૂપીઆની પાવલી ? જ. ૨૮.

૨. ૯ રૂપીઆના અર્ધા ? જ. ૧૮.

૩. ૭ બેઆનીના પૈસા ? જ. ૫૬.

૪. મણિલાલ પાસે ૨૪ બેઆનીઓ છે, તેના રૂપી- કેટલા થાય ? જ. ૩ રૂા.

૫. મારા ગજવામાં ૨૦ પાવલી છે, તેના રૂપીઆ કેટલા? જ. ૫ રૂ.

૬. મેં ૧૮ અર્ધા રૂપીઆ ધ-મીંદામાં બ્રાહ્મણોને આપ્યા તો તે કેટલા રૂપીઆ કહે-વાય? જ. ૯ રૂ.

૭. ૨૪ પૈસાની આની કેટલી? જ. ૬.

૮. ૨૭ પાઇના પૈસા કેટલા? જ. ૯.

૯. ૩૨ ઢબુની પાવલી? જ. ૪.

૧૦. ૧ મણુ કારેલાંના મને ૪૦ પૈસા બેઠા તો તે કેટલા આના કહેવાય? જ. ૧૦ આના.

૧૧. ૨ રૂપીઆની પાવલી? જ. ૮.

૧૨. ૭ રૂપીઆની બેઆની? જ. ૫૬.

૧૩. ૫ અર્ધાની આની? જ. ૪૦.

૧૪. ૧ મણુ કેરીના ૫ અર્ધા રૂપીઆ બેસે તો મારે તેને બદલે કેટલી બેઆની આ-પવી? જ. ૨૦.

૧૫. એક માણુસ પાસે ૯ રૂપીઆ છે, તેની બેઆની કેટલી આવે? જ. ૭૨.

૧૬. એક માણુસ પાસે ૧૦ બે-આની છે. દરેક ભીખારીને ૧ પૈસો આપે તો કેટલા ભીખારીને અપાય? જ. ૮૦.

૧૭. ૯ ઢબુની પાઈ? જ. ૫૪.

૧૮. મારી પાસે ૭ પૈસા છે, દરેક છોકરાને ૧ પાઇ લેખે આપું તો કેટલા છોકરાને અપાય? જ. ૨૧.

૧૯. ૯ રૂપીઆ છે. દરેક બ્રાહ્મ-ણુને ૦। રૂપીઓ દક્ષિણા આપું તો કેટલા બ્રાહ્મણોને અપાય? જ. ૩૬.

૨૦. મારી પાસે ૭ રૂપીઆ છે, અને નિશાળમાં ૫૬ છોક-રા છે તો દરેકને શું મળશે? જ. ૧ બેઆની.

૨૧. મારા બાપાએ મને ૧૨ આના આપ્યા, તેમાંથી મેં ૩ આના ફીના ભર્યા, ૨ આનાની ચોપડી લીધી અને ૪ પૈસા ભીખારીને આપ્યા તો મારી પાસે બાકી કેટલા આના રહ્યા? જ. ૬ આના.

—*—

૧૦૦૦૦ સુધીની સંખ્યાનું વાચન તથા લેખન.

સાધનઃ—મોતી, લાકડાના પારા અથવા સંખ્યાની પેટી.

લેખનઃ—એક પારો લખી બતાવવાને એકડો, બે પારાને માટે બગડો એમ નવ સુધી લખતાં શીખવવું. દશ પારા થાય એટલે કહેવું કે તે છુટા ન રાખતાં તેની એક બેરખી પરોવવી. એ બેરખીની અંદર દશ પારા છે, માટે તે બેરખીનું નામ **દશક**. એકથી નવ સુધીની સંખ્યા એકેક આંકડાથી લખાય છે, અને તેને **એકમ**-ના આંકડા કહે છે.

એક બેરખી (દશક) અને ૧ પારો એટલે ૧૧, બે બેરખી અને ૫ પારા એટલે ૨૫, સાત બેરખી અને ૯ પારા એટલે ૭૯ અને નવ બેરખી અને નવ પારા એટલે ૯૯. હવે નવ બેરખી અને ૧૦ પારા લઈએ તો ૧૦ બેરખી થાય. જેમ ૧૦ એકમ છુટા નહોતા રાખતા, તેમ ૧૦ દશક પણ છુટા ન રાખતાં, તેને ભેગા બાંધી દેવા. તેમાં ૧૦૦ પારા છે, માટે તેનું નામ **શતક**. ૧૦૦ માં એકડો શતકનો, પછીનું મીંડું દશકનું અને છેલ્લું મીંડું એકમનું છે, એમ બતાવવું. તેમાં દશક અને એકમ છુટા ન હોવાથી તેને સ્થાને મીંડાં મૂકયાં છે. એવા દશ શતક ભેગા કરીએ તો **એક હજાર** થાય અને એવા દશ એક હજાર લઈએ તો **દશ હજાર** થાય.

અંકસ્થાનનાં નામઃ—૧. એકમ.
૨. દશક.
૩. સો.
૪. હજાર.
૫. દશ હજાર.

સંખ્યા લખી બતાવવાને નીચે પ્રમાણે સ્લેટમાં ખાનાં પડાવવાં અને શિક્ષક જે સંખ્યા બોલે તેનાં સ્થાન નીચે તે બાળકો લખે.

દશ હજાર.	હજાર.	સો.	દશક.	એકમ.	
			૯	૯	નવાણું. (૯ દશક અને ૯ એકમ).
		૭	૦	૫	સાતસો પાંચ. (સોના સ્થાનમાં સાતડો, દશક નથી માટે મીડું ને પાંચ એકમ છે માટે એકમના ખાનામાં પાંચડો.
	૨	૭	૪	૬	બે હજાર સાતસો છેતાળીસ. (હજારમાં બગડો, સોમાં સાતડો, દશકમાં ચોગડો અને એકમમાં છગડો.)
	૯	૬	૭	૦	નવ હજાર છસો સીતેર. (હજારમાં નવડો, સોમાં છગડો દશકમાં સાતડો અને એકમ ન હોવાથી મીડું.
૧	૦	૦	૦	૦	દશ હજાર. (દશ હજારના સ્થાનમાં એકડો અને હજાર, સો ૪. નથી માટે તેનાં સ્થાનમાં મીડાં.)
૬	૮	૦	૮	૫	અડસઠ હજાર પંચાશી. (૬૮માં ૬ દશ હજાર અને આઠ હજાર છે, માટે દશ હજારમાં છગડો અને હજારમાં આઠડો, સો નથી માટે મીડું, દશકમાં આઠડો અને એકમમાં પાંચડો.

સંખ્યાઓ ઉપર પ્રમાણે કોઠામાં લખતાં આવડયા પછી કોઠા વગર લખતાં શીખવવું.

વાચનઃ—સંખ્યા લેખન પરથી સંખ્યા વાચનની રીત નીકળે છે. જે સંખ્યા વાંચવાની હોય તેના આંકડા ઘણા છુટા છુટા લખી જવા. પછી તે પર જમણી બાજુથી એકમ, દશક, સો, હજાર અને દશ હજાર એમ દરેક આંક પર સ્થાન લખી જવાં. પછી તે પ્રમાણે ડાબી તરફથી સંખ્યા બોલવી. જેમકે:—

હ.	સો.	દશક.	એકમ.	
૭	૫	૫	૨	સાત હજાર પાંચસો બાવન.

દ.હ.	હ.	સો.	દ.	એ.	
૯	૯	૦	૯	૪	દશ હજાર અને હજાર સાથે બોલવા જોઇએ, માટે નેવ્યાશી હજાર (સો નથી માટે નહિ બોલાય) ચોરાણું.

મનોયત્ન.

૯ ૩ ૦ નવસો ત્રીસ.

૨ ૬ ૦ ૮ બે હજાર છસો આઠ

૮ ૭ ૦ ૦ ૫ સત્તાશી હજાર પાંચ.

૯ ૨ ૨ ૦ ૩ બાણું હજાર બસો ત્રણ.

મનોયત્ન.

નીચેની સંખ્યાઓમાંથી જુદા જુદા અંકની કિંમત કાઢો?

૫ ૭ પાંચ દશક, સાત એકમ.

૩ ૦ ૪ ત્રણ સો, ચાર એકમ.

૫ ૯ ૧ ૧ પાંચ હજાર, નવ સો, એક દશક, એક એકમ.

૬ ૭ ૦ ૯ ૨ છ દશ હજાર, સાત હજાર, નવ દશક, બે એકમ.

૯ ૦ ૫ ૦ નવ હજાર, પાંચ દશક.

સંખ્યાઓ કોઠા ઉપરથી વાંચતાં આવડયા પછી કોઠા વગર વાંચવાનો મહાવરો કરાવવો.

ધોરણ ૧ લાનું મુખગણિત સમાપ્ત.

વિદ્યાર્થીઓને પલાખાંનો ઘણો મહાવરો કરાવ્યાથી તેમના આંક પાકા થાય છે, માટે આગળ આવેલાં પલાખાંની સાથે નીચેની રીતે પણ પલાખાં પુછવાં:—

પ.—પલાખાંમાં ૧૬ કેટલી રીતે આવે ?

ઉ.—ચોકે ચોકે..............૧૬
સોળ એક...............૧૬
આઠ દુ..................૧૬
બે અઠાં..................૧૬
ચોસઠ પા..............૧૬
બત્રી અર્ધે..............૧૬

પ.—પલાખાંમાં ૩૨ કેટલી રીતે આવે ?

ઉ.—સોળ દુ...............૩૨
ચારે અઠે..............૩૨
આઠ ચોક..............૩૨
ચોસઠ અર્ધે............૩૨

પ.—પલાખાંમાં ૨૪ કેટલી રીતે આવે ?

ઉ.—ચોવી એક............૨૪
બાર દુ..................૨૪
ચાર છક................૨૪
છ ચોકે..................૨૪
આઠ તેરી...............૨૪
ત્રણ અઠું.................૨૪
સોળ દોઢે..............૨૪
અડતાળી અર્ધે..........૨૪
છન્નુ પાએ..............૨૪

પ.—પલાખાંમાં ૩૬ કેટલી રીતે આવે ?

ઉ.—અઢાર દુ..............૩૬
બાર તેરી................૩૬
નવ ચોક.................૩૬
ચાર નવું.................૩૬
બોતેર અર્ધે..............૩૬
ચોવી દોઢે..............૩૬
છાએ છાએ.............૩૬

પ.—પલાખાંમાં ૯૦ કેટલી રીતે આવે ?

ઉ.—ત્રી તરી...............૯૦
સાઠે દોઢે...............૯૦
છત્રી અઢીએ...........૯૦
અઢારે પંચું............૯૦
દાએ નવે...............૯૦
પંદરે છકે...............૯૦
નંવ દાન.................૯૦

પ.—પલાખાંમાં ૧૦૦ કેટલી રીતે આવે ?

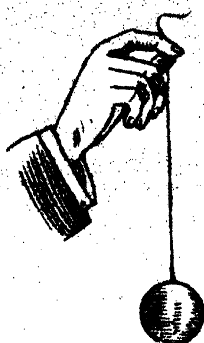
ઉ.—દાએ દાએ..........૧૦૦
વી પંચે...............૧૦૦
પચી ચોકે..........૧૦૦
ચાળીશે અઢીએ.....૧૦૦

પ.—પલાખાંમાં ૮ કેટલી રીતે આવે ?

ઉ.—એક અઠું.............૮
બે ચોક..................૮
ચાર દુ..................૮
બત્રી પા..................૮
સોળ અર્ધે.............૮

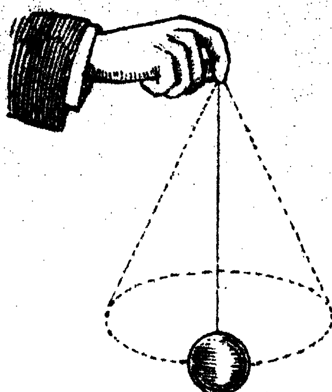
કિન્ડર ગાર્ટન.

બક્ષીસ ૨ જી.

ગોળાને ફેરવવાથી આકાર ફરતો નથી.

આકૃતિ ૨, ૩.

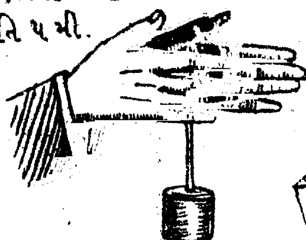
ગોળાને ઘાણીના બળદપેઠે ફેરવે છે.

બક્ષીસ ૨ જી. આકૃતિ ૪ થી.

ઘન બતાવે છે.

બક્ષીસ ૨ જી. આકૃતિ ૫ મી.

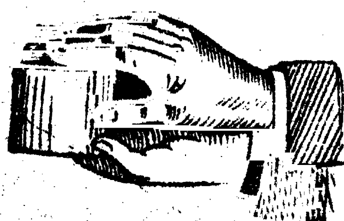
ઘનને બાજુમાં સળી ખોસી ફેરવવાથી નળાકારજેવો દેખાય છે.

બક્ષીસ ૨ જી. આકૃતિ ૬ ઠ્ઠી.

ઘનની ગાડી બનાવી ખેંચે છે.

બક્ષીસ ૩ જી, આકૃતિ ૧ લી.

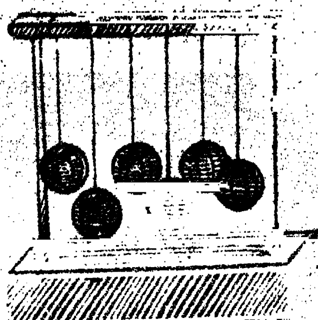
પેટીને ઊંધી વાળી ઢાંકણું ખેંચે છે.

બક્ષીસ ૩ જી, આકૃતિ ૨ જી.

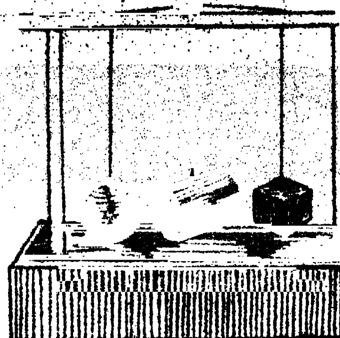
પેટીનું ખોખું ખેંચી લઈ ઘન બહાર કહાડેછે.

બક્ષીસ ૧ લી.

ધ્યાન, વ્યવસ્થા અને ચોકસાઈ કેળવવી.

બક્ષીસ ૨ જી.

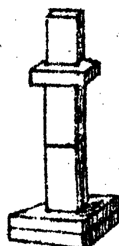
સમાનતા, વિરૂદ્ધતા અને મધ્યસ્થપણાનો કાયદો.

બક્ષીસ ૩ જી.

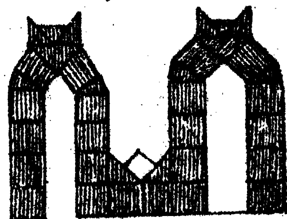
જીંદગીના આકાર બેસણીવાળો ક્રૉસ.

બક્ષીસ ૪ થી

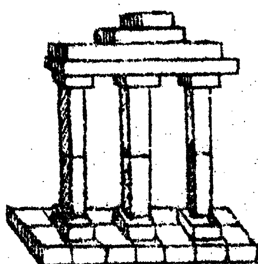
કીર્તિસ્તંભ.

બક્ષીસ ૫ મી.

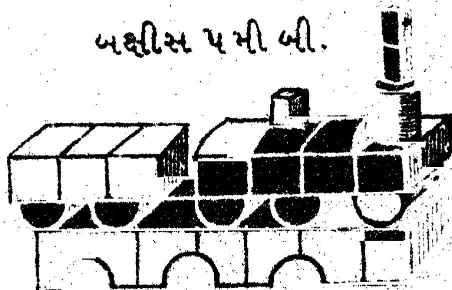
મંદિરનાં ખંડેર.

બક્ષીસ ૬ ઠ્ઠી.

કીર્તિસ્તંભ.

બક્ષીસ ૫ મી બી.

પૂલઉપર આગગાડી.